

- 20 років прощання з ілюзіями? [Електронний ресурс] / С. Дорош // ВВС Україна. – 2011. – 30 листоп. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2011/11/111129_referendum_20_years_sd.shtml. – Назва з екрана.
18. Особенности украинской ментальности – им не нужен закон? [Электронный ресурс] // ЗаВтра. – 2012. – 06 авгус. – Режим доступа : <http://www.zavtra.com.ua/news/1/266330>. – Название с экрана.
19. Про економічну самостійність Української РСР : Закон України // Закони України. – К. [б. в.], 1996. – Т. 1. – С. 10–15.
20. Про власність : Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 20. – С. 249.
21. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 31. – С. 429.
22. Концепція переходу Української РСР до ринкової економіки, схвалена Постановою Верховної Ради Української РСР 1 листоп. 1990 р. // Зоря Полтавщини. – 1990. – № 262.
23. Лихотникова О. П. Дискусия о формах собственности / О. П. Лихотникова // Право: теория и практика. – 2003. – № 11. – С. 26–27.
24. Юлиус Э. Люди и руины. Критика фашизма: взгляд справа : [пер. с итал.] / Эвола Юлиус. – М. : Хранитель, 2007. – 445 с.
25. Фесенко В. Суспільство і незалежність [Електронний ресурс] / В. Фесенко // Українська правда. – 2011. – 7 верес. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/09/7/6566102>. – Назва з екрана.
26. Резнік В. С. Приватна власність та економічна ментальність українців: «Захід» чи «Схід»? (Формулювання гіпотези соціологічного дослідження) / Резнік В. С. // Український соціум. – 2005. – № 5–6. – С. 78–86.
27. Пилипенко В. Є. Економічна культура населення в сучасній Україні / Є. В. Пилипенко, В. В. Голець // Ринок праці та зайнятість населення. – 2011. – № 3 (28). – С. 18–21.

УДК 65.012.8:339.9

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

О. В. Федорук, кандидат економічних наук

Поява й активізація загроз в інформаційній сфері суттєво підвищує роль інформаційної безпеки в системі національної економічної безпеки й обумовлює розширення її змісту. Важливого значення в процесі становлення інформаційного суспільства в Україні набувають питання формування національно орієнтованої інформаційної політики з урахуванням європейського досвіду в цій сфері. Ефективна система інформаційної безпеки включає інституції, що здійснюють розробку та реалізацію організаційних заходів на основі нормативних документів із забезпечення захисту інформації, а також контроль над виконанням цих заходів; сукупність різноманітних методів і засобів, за допомогою яких здійснюється за-

хист апаратного та програмного забезпечення інформаційних систем, гарантується безпека і контроль самих систем захисту.

Вагомий внесок у розвиток ефективних організаційно-економічних механізмів забезпечення інформаційної безпеки зробили українські та зарубіжні вчені Г. А. Атаманов, Ю. В. Бондар, Х. Гаудет, В. П. Горбулін, Г. В. Грачов, Дж. Гриндер, Б. А. Кормич, В. О. Косевцов, В. П. Малінко, Д. В. Ольшанський, І. М. Панаарин, І. С. Романченко, Г. П. Ситник, О. Тоффлер, А. В. Федоров, К. Хюбнер, А. В. Юричко та ін. Проте на сьогодні в науковій літературі не розроблено єдиної економічної політики у сфері забезпечення національної інформаційної безпеки, недостатньо розвинуто інформа-

ційне забезпечення управління економічною безпекою, крім того, система моніторингу інформаційної безпеки перебуває на стадії формування, що не дає можливості повною мірою здійснити оцінку загроз інформаційній безпеці.

Метою статті є уточнення сутності інформаційної безпеки на державному та міжнародному рівнях, визначення особливостей державного регулювання інформаційної безпеки в умовах ринкових перетворень, дослідження необхідності міжнародного співробітництва в галузі забезпечення інформаційної безпеки, вивчення проблеми забезпечення інформаційного суверенітету й удосконалення державного управління інформаційною сферою, обґрунтування основних завдань європейської політики інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека розглядається як глобальна проблема захисту інформації, інформаційного простору та інформаційного суверенітету, а також як проблема інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень на державному та міжнародному рівнях. Практичне вирішення проблеми забезпечення інформаційної безпеки, притягнення до відповідальності за порушення або загрозу інформаційній безпеці в кожній державі здійснюється у порядку, передбаченому нормами міжнародного права, відповідними міждержавними договорами, внутрішнім законодавством [1, с. 39].

Комплексне забезпечення інформаційної безпеки являє собою систему організаційно-правових, соціальних, духовних, інформаційних, програмно-математичних і технічних методів, заходів і засобів, що забезпечують нормальне функціонування держави, її структуру, населення й підприємств. Державна політика забезпечення інформаційної безпеки визначає основні напрями діяльності органів державної влади в інформаційній сфері, порядок закріплення їх обов'язків щодо захисту національних інтересів, а також базується на дотриманні балансу інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Слід зазначити, що державне управління й захист національних інформаційних ресурсів є важливою складовою державної інфор-

маційної політики та інформаційної безпеки України. Система управління й захисту інформаційних ресурсів являє собою сукупність державних органів, їхніх підрозділів, служб, посадових осіб, підприємств, установ, інших суб'єктів господарювання, громадських організацій та окремих громадян, об'єднаних цілями і завданнями щодо формування, зберігання, поширення інформаційних ресурсів, задоволення інформаційних потреб особистості, суспільства й держави, впровадження спеціальних заходів і засобів захисту інформаційних ресурсів і прав суб'єктів інформаційної діяльності в рамках чинного законодавства [1, с. 67].

Державна політика забезпечення інформаційної безпеки ґрунтується на таких основних принципах: дотримання законодавства, загально визнаних принципів і норм міжнародного права в процесі забезпечення інформаційної безпеки; відкритість у реалізації функцій органів державної влади та громадських об'єднань, що передбачає інформування суспільства про їх діяльність з урахуванням обмежень, встановлених законодавством; правова рівність усіх учасників процесу інформаційної взаємодії незалежно від їх політичного, соціального й економічного статусу, що ґрунтується на конституційному праві громадян на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво та розповсюдження інформації будь-яким законним способом; пріоритетний розвиток вітчизняних сучасних інформаційних технологій, виробництво програмних засобів, здатних забезпечити вдосконалення національних телекомунікаційних мереж, їх підключення до глобальних мереж з метою реалізації важливих національних інтересів [2, с. 29–30].

До загроз інформаційній безпеці відносять розголошення інформації, яка становить державну таємницю; вплив засобів масової інформації на свідомість людини та суспільства; забезпечення державних організацій повною, достовірною і своєчасною інформацією, що необхідна для прийняття управлінських рішень; неінтегрованість України до світового інформаційного поля; недостатня кваліфікованість і активність українських інформацій-

них служб. Також виділяють такі групи загроз інформаційної безпеки: програмні – знищення та модифікація відомостей в інформаційних системах; технічні, у тому числі радіоелектронні, – перехоплення інформації на лініях зв'язку; фізичні – знищення засобів обробки та носіїв інформації, розкрадання носіїв, а також апаратних або програмних паролів ключів; інформаційні – порушення регламентів інформаційного обміну, незаконний збір і використання інформації, несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів, незаконне кодування даних в інформаційних системах, дезінформація, приховування або перекручування інформації, розкрадання інформації з баз даних.

Сьогодні значну практичну небезпеку становлять загрози безпеки інформаційних і телекомунікаційних засобів і систем, а саме: протиправне збирання й використання інформації; порушення технології обробки інформації; розробка та поширення програм, що порушують нормальне функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем, зокрема систем захисту інформації; знищення, пошкодження або руйнування засобів і систем обробки інформації, телекомунікацій і зв'язку; перехоплення інформації в мережах передачі даних і на лініях зв'язку, дешифрування цієї інформації та нав'язування помилкової інформації; несанкціонований доступ до інформації, що знаходиться в банках і базах даних; порушення законних обмежень на поширення інформації.

Міжнародне співробітництво в галузі забезпечення інформаційної безпеки є невід'ємною складовою політичної, військової, економічної, культурної та інших видів взаємодії країн, що входять до світового співтовариства. Основними напрямками міжнародного співробітництва в галузі забезпечення інформаційної безпеки є заборона розробки, розповсюдження та застосування інформаційної зброї; забезпечення безпеки міжнародного інформаційного обміну, в тому числі збереження інформації при її передачі по національним телекомунікаційним мережам і каналам зв'язку; координація діяльності правоохоронних органів країн, що входять до світового співтовариства, щодо

запобігання комп'ютерним злочинам; запобігання несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації в міжнародних банківських телекомунікаційних мережах і системах інформаційного забезпечення світової торгівлі.

Основними завданнями європейської політики інформаційної безпеки є захист інформації й інформаційних систем, гарантування належних умов обігу інформації. Реалізація цих завдань закладає основи для здійснення державної інформаційної політики та надійне використання інформаційно-комунікаційних технологій в соціально-економічній сфері [3, с. 261–262]. Формування нової європейської системи інформаційної безпеки ґрунтується на принципах чіткого усвідомлення факторів, що впливають на рівень інформаційної безпеки; необхідності створення механізмів колективного реагування на нові загрози, що набули трансконтинентального характеру; визначення фундаментальних вимог до системи європейської інформаційної безпеки.

Акцент на такій складовій інформаційної безпеки як безпека інформації виражається у визначеннях дослідників цієї проблематики, зокрема інформаційну безпеку інтерпретують як стан захищеності інформаційного простору, що забезпечує його формування та розвиток в інтересах громадян, організацій і держави, стан інфраструктури системи, при якому інформація використовується суворо за призначенням і не впливає негативно на систему в процесі її використання; стан інформації, за якого виключається чи суттєво ускладнюється порушення таких її властивостей, як таємність, цілісність і доступність [4].

Міжнародний обмін інформацією здійснюється на основі міжнародної правової бази, яка регулює використання й обмін різних видів інформації. В міжнародних правових документах зазначена така особливість інформації, як належність її до специфічного ринку товарів. Регулювання міжнародних відносин в інформаційній сфері здійснюється на основі загальноновизначених принципів міжнародного права, які конкретизовані в міжнародних документах.

Інформаційне законодавство, спрямоване на закріплення державної інформаційної політики, яка передбачає забезпечення гарантованого рівня національної безпеки в інформаційній сфері, нормального розвитку інформаційних технологій і засобів захисту інформації, виключення монополізму в даній сфері, захист авторських і суміжних прав тощо. Відповідно до Закону України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» інформаційна безпека є невід'ємною частиною політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки. До базових елементів системи інформаційної безпеки належать національні інтереси в інформаційній сфері, загрози цим інтересам, сама інформаційна безпека як інструмент зі створення сприятливих умов для реалізації національних інтересів, які у сукупності становлять об'єкт управління, система забезпечення інформаційної безпеки, основні напрями політики національної інформаційної безпеки [5, с. 16–17].

До основних національних інтересів в інформаційній сфері можна віднести такі: інформаційну стабільність, яка характеризується інформаційною стійкістю державних інститутів як до внутрішніх, так і до зовнішніх інформаційних впливів; інформаційну збалансованість, яка є адекватною мірою інтегрованості інформаційних інтересів усіх соціальних груп населення; інформаційний суверенітет, недопущення втручання засобами інформаційного протиборства у внутрішні справи держави; інформаційне процвітання, задоволення інформаційних потреб населення, здатність до ефективного інформаційного розвитку; ефективне функціонування системи національної безпеки в інформаційній сфері; гарантування конституційних прав і свобод людини та громадянина у сфері інформації; інтеграція України в загальносвітовий інформаційний простір; формування на базі стратегії стійкого розвитку та концепції національної безпеки доктрини інформаційної безпеки, яка включатиме національний ідеал, національну мету, національну ідею, національні інформаційні потреби, національні інформаційні цінності, національні інформаційні інтереси, націо-

нальну ідеологію; формування позитивного міжнародного іміджу держави [5, с. 82–83].

Слід зауважити, що інформаційна безпека тісно пов'язана з функціонуванням інформаційного ринку, найбільш розгалуженою частиною якого є сфера інформації, а її головним сектором є економічна інформація, що, в свою чергу, безпосередньо пов'язана із проблемою забезпечення економічної безпеки країни в цілому, різних суб'єктів господарювання й особистості. Виділяють такі стратегії захисту інформації: оборонну – захист від уже відомих загроз, що здійснюється автономно, тобто без істотного впливу на інформаційно-керовану систему; наступальну – захист від усієї різноманітності потенційних загроз, при здійсненні яких в архітектурі інформаційно-керованої системи і технології її функціонування необхідно враховувати умови, продиктовані потребами захисту інформації; випереджувальну – створення інформаційного середовища, в якому загрози інформації не мали б умов для прояву.

Для реалізації національних інтересів в інформаційній сфері слід переглянути пріоритети державної політики, розробити нові концептуальні підходи щодо регулювання ринку інформаційно-комунікаційних технологій, інформаційної та інвестиційної політики, розвитку інформаційного законодавства і забезпечення інформаційної безпеки. Сьогодні для зростання інформаційної індустрії необхідна підтримка розвитку комплексу галузей, які виробляють різноманітні інформаційні продукти та надають послуги в інформаційній сфері, залучаючи інвестиції; підтримуючи розвиток інформаційної інфраструктури ринку інформаційно-комунікаційних технологій; покращуючи доступ населення до інформаційної інфраструктури; розвиваючи інформаційно-телекомунікаційні системи і формуючи інформаційні ресурси шляхом удосконалення процедур надання інформаційних послуг і підтримки державних інформаційних центрів.

Також сьогодні актуальними є проблеми забезпечення національного інформаційного суверенітету; вдосконалення державного управління інформаційною сферою, впровадження інноваційних технологій, наповнення

внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією; активного залучення засобів масової інформації до боротьби з корупцією, економічною злочинністю, іншими явищами, які загрожують економічній безпеці держави; відповідальності ЗМІ за розповсюдження заздалегідь недостовірної інформації; інформаційного виховання громадян України; реалізації комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору, протидії монополізації інформаційної сфери України та встановленню контролю над нею з боку будь-яких недержавних або транснаціональних корпорацій.

Таким чином, в умовах реформування економіки України в сучасному глобалізованому економічному та суспільному житті чітко мають бути окреслені та науково обґрунтовані пріоритети національної інформаційної політики, спрямованої на забезпечення економічного зростання. Сьогодні знання та інформація перетворилися у важливий фактор економічного розвитку країни, який залежить від підтримки та розширення глобальної бази знань, що стало можливим за умови існування інформаційного суспільства.

Світовий досвід розвитку інформаційного ринку показує, що управлінська та підприємницька діяльність потребують постійного отримання економічної інформації, а також інформації соціального характеру. Зважаючи

на зростання значущості інформаційної складової економічної безпеки, необхідно перейти до прогностичної випереджувальної моделі інформаційного забезпечення, яка передбачає ефективний захист від технологій інформаційного впливу та задовольняє зростаючу потребу суспільства в одержанні необхідного обсягу достовірної і корисної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : навч. посіб. для студ. ВНЗ / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. – К. : Слово, 2005. – 400 с.
2. Мельников В. П. Информационная безопасность и защита информации : учеб. пособие для студ. высших учебных заведений / Мельников В. П., Клейменов С. А., Петраков А. М. ; под. ред. С. А. Клейменова. – 3-е изд., стер. – М. : Академия, 2008. – 336 с.
3. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози / [Макаренко С. А., Рижиков М. М., Ожеван М. А. та ін.]. – К. : Центр вільної преси, 2006. – 916 с.
4. Крутских А. О международной информационной безопасности / А. Крутских, А. Федоров // Международная Жизнь. – 2000. – № 2. – С. 43–47.
5. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навч. посіб. / Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. – К. : КНТ, 2006. – 280 с.

УДК 614

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СПРОБ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

О. І. Шкапяк

Економічна наука давно визнала важливість правильного поєднання технологій, матеріального та людського капіталу. Одним із індикаторів якості останнього є здоров'я. За визначенням Комісії Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) з макроекономіки і

здоров'я, низький рівень суспільного здоров'я гальмує економічне зростання [24]. А з іншого боку, здатність систем охорони здоров'я (СОЗ) до покращення громадського здоров'я залежить від ступеня розвитку економічних систем.